

Katalog over incitamentter og værktøjer til naturpleje på vedvarende græsarealer

Version 4 25.01.2011

Erling Andersen & Lone Kristensen. LIFE, KU
Marie Knudsen, Anne Busck & Søren Kristensen. GEO. KU

Kataloget er udarbejdet som en del af projektet 'Sikring af naturpleje på vedvarende græsarealer' delvist finansieret af Naturstyrelsen

Indhold:

Fredning	2
Plejepligt på kommunale arealer	5
Natura 2000 områder	7
Lov om landbrugsejendomme	10
Drift af landbrugsjorder	12
Enkeltbetalingsordning	15
Støtte til pleje af græs uden for Natura 2000	20
Tilskud til pleje af græs- og naturarealer	22
Tilskud til ændret afvanding i Tøndermarsken	25
Støtte til natur og miljøprojekter	27
Frivillige initiativer: naturpleje- og græsninglaug	30
Information: Webside	33
Information: Håndbog	35

Fredning

Fredning af landarealer jf. Naturbeskyttelsesloven kapitel 6

Formål

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: At bevare en nuværende tilstand eller opnå en bestemt tilstand, som herefter skal bevares på landarealer indenfor formålet med Naturbeskyttelsesloven, herunder blandt andet beskyttelse af landskaber samt naturgenopretning og naturpleje. Bidraget er forskelligt fra fredning til fredning.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Beskyttelse af planter og dyr indenfor formålet med Naturbeskyttelsesloven. Forskelligt fra fredning til fredning

Øvrige mål: Sikring af rekreative interesser og offentlig adgang til natur, dog også forskelligt fra sag til sag.

Beskrivelse af reguleringen:

Fredninger har siden den første fredningslov i 1917 været et centralt redskab til sikring af kulturhistoriske, naturmæssige og landskabelige værdier. Fredninger kan således fastlægge konkrete og varige bestemmelser for et områdes tilstand og benyttelse, mod fuld kompensation til lodsejerne for rådighedsindskrænkninger. Fredningsinstrumentets virkeområde har ændret sig gennem tiden. De tidlige fredninger var typisk status quo fredninger, der sigtede på at fastholde en bestemt tilstand gennem forbud mod tilstandsændringer. Mange af disse fredninger har vist sig at være uhensigtsmæssige pga. upræcise og ufleksible fredningsbestemmelser, der f.eks. kan forhindre den pleje af arealerne, der er nødvendig for at bevare og sikre arealernes tilstand.

Med ændringen af naturbeskyttelsesloven i 1992, er disse problemer forsøgt imødekommet, blandt andet gennem muligheden for at lave fredninger med henblik på at opnå en bestemt tilstand (naturgenopretning), ligesom der nu er mere detaljerede krav om dokumentation, mål og midler i fredningen, som efterfølgende kan danne grundlag for konkrete plejeplaner. Siden 1992 har amterne og efter 2007 kommunerne ligeledes haft ret til at gennemføre pleje på fredede arealer, der ikke ejes af statslige myndigheder. Plejeforanstaltninger skal gennemføres med udgangspunkt i en plejeplan, der beskriver den ønskede naturtilstand, og de nødvendige foranstaltninger for at opnå fredningens formål. Plejeplanen er et offentlig dokument, som løbende kan revideres, med henblik på at opnå en optimal og tidssvarende pleje inden for fredningens formål. Plejen skal udføres, så det ikke medfører udgift, væsentlige gener eller tab for ejer eller bruger

Kommunalbestyrelsen skal årligt indberette oplysninger til Skov- og Naturstyrelsen om kommunens tilsyns- og plejeaktiviteter i det foregående år.

Betingelser: (for at en fredning kan gennemføres, jf. fredningshandlingsplanen 2005).

- Fredningsformålet skal være klart og fokuseret i forhold til hovedbegrundelsen for at frede.
- Området skal være truet af enten et umiddelbart forestående indgreb, af potentielle indgreb, eller af en igangværende udvikling i tilstanden som følge af en særlig driftsform, eller som led i en naturgiven udvikling (f.eks. tilgroning eller udtørring). Der opereres med følgende trusler:
 - Tilgroning
 - Fragmentering
 - Nedbrydning af kulturlag
 - Anlæg i det åbne land og i kulturlandskabet
 - Dræning, grøftning og terrænregulering, herunder råstofindvinding
 - Byafgrænsning
 - Intensivt landbrug/skovbrug
 - Luftdeposition
 - Invasive arter.

Kommunalbestyrelsen har pligt til at føre tilsyn med at fredningens formål overholdes. Handlinger i strid med en fredningsbestemmelse straffes med bøde.

Omfang:

Samlet areal: Omkring 5 % (ca. 215.000 ha) af det danske areal er omfattet af en fredning (2007). Eksempler på større fredninger med fokus på vedvarende græsarealer: Skallingen, Holme ådal, Nyord.

Lovgrundlag:

Nationalt lovgrundlag: Lov nr. 933 af 24/09/2009 om naturbeskyttelse; kapitel 6 samt bekendtgørelse nr. 1604 af 20/11/2006 om pleje af fredede arealer, om tilsyn og om indberetninger.

Vurdering:

Fredning er fortsat et centralt værktøj, hvor den generelle lovgivnings muligheder for at varetage væsentlige beskyttelsesinteresser hører op. I relation til pleje af vedvarende græs arealer, er fredningsredskabet i særdeleshed relevant. Dels fordi der i fredningsbestemmelserne kan fastlægges individuelle og konkrete mål for tilstanden og plejen af det pågældende areal. Dels fordi en fredning giver kommunerne hjemmel til at udføre plejeforanstaltninger på private arealer. Det er imidlertid væsentligt, at der er tale om en ret og ikke en pligt. En undersøgelse i 2007 af Ribe Amts tilsyn med og pleje af fredede områder, anskueliggør at både tilsynsvirksomheden og plejen af fredede områder har været meget sporadisk. Der er således kun udarbejdet plejeplan for et område, mens eventuel pleje af øvrige områder er relativ tilfældig og i mange tilfælde stort set ikke eksisterende (Rasmussen 2007). I hvor høj grad denne situation afspejler en generel tendens blandt amterne og nu kommunerne er imidlertid usikkert. Undersøgelsen viser dog, at myndighedernes plejeret, ikke er ensbetydende med, at denne ret benyttes. To forhold har ændret sig siden undersøgelsen. For det første er det nu kommunerne der har plejeret på ikke statsejede arealer, og for det andet har kommunerne fra 2008 været forpligtet til årligt at indberette deres tilsyns og pleje aktiviteter til Skov- og Naturstyrelsen.

Indberetningsforpligtelsen kan betyde at kommunerne får opmærksomhed på området, og lavet en systematisk tilsyns- og plejevirkosomhed.

Links og referencer:

Naturstyrelsen: www.naturstyrelsen.dk

Skov- og naturstyrelsen (2005): Handlingsplan for fredning. Udarbejdet i samarbejde med Danmarks Naturfredningsforening, Amtsrådsforeningen og Kommunernes Landsforening. København: Miljøministeriet, Skov- og Naturstyrelsen. Tilgængelig på: <http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2005/fredning.htm>

Rasmussen, L.M. (2007): Fredede områder i den kommunale forvaltning. Masterprojekt i landdistriktsudvikling og landskabsforvaltning ved Det Biovidenskabelige Fakultet, Københavns Universitet. Tilgængelig på <http://www.dn-esbjerg.dk/nyheder/Lars%20Maltha%20Fredninger.pdf>

Danmarks naturfredningsforening om fredninger: <http://www.dn.dk/fredning>

Plejepligt på kommunale arealer

Plejepligt på ikke fredede kommunalt ejede arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Sikring af pleje af kommunalt ejede arealer, der er omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3, så de ikke gror til. Plejeforpligtelsen omfatter naturtyperne hede, mose, strandeng, strandsump, fersk eng og biologisk overdrev

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Beskytte og opretholde den biologiske diversitet samt landskabets karakter

Beskrivelse af reguleringen:

På ikke fredede kommunalt ejede § 3 arealer har kommunen plejeforpligtelse med henblik på at sikre at de pågældende arealer ikke varigt skifter karakter. Det indebærer f.eks. at fjerne selvsåede træer fra hede eller engarealer. I praksis plejer kommunerne arealerne på forskellig måde afhængig af arealernes beskaffenhed og størrelse. Et par eksempler kan være at kommunens egen driftsafdeling maskinelt plejer arealerne, der kan være indgået aftale med frivillige kogræsser foreninger eller høslæt laug om pleje eller arealerne kan være forpagtet ud som græsningsarealer til en landbruger med dyrehold.

Det er i Naturbeskyttelsesloven ikke eksplicit nævnt, at staten har plejepligt på statsejede, ikke fredede § 3 arealer. Det skyldes, at det forudsættes, at de statslige arealforvaltende myndigheder løbende træffer de foranstaltninger, som er nødvendige for at holde deres arealer i en rimelig stand. I princippet er de statsejede arealer altså omfattet en tilsvarende plejeforpligtelse, som de kommunalt ejede § 3 arealer. På Forsvarets og Skov- og Naturstyrelsens arealer er der udarbejdet plejeplaner, ligesom Skov- og Naturstyrelsen har fremlagt en mere overordnet plejestrategi.

Myndighederne har ikke plejepligt eller plejeret på privatejede ikke fredede arealer omfattet af § 3. Men myndighederne kan med ejerens samtykke opnå plejeret eller indgå plejeaftale på disse arealer.

Det fremgår ikke umiddelbart af Naturbeskyttelsesloven at der er sanktioner, hvis kommunerne ikke overholder plejepligten.

Omfang:

Samlet areal: Buttenschøn (2001) har opgjort det ikke fredede kommunalt og amtskommunalt ejede § 3 areal til ca. 6.700 ha. Dette estimat forventes at være nogenlunde uforandret. I samme rapport fremgår det, at ca. 14,4 % af § 3 arealerne er statsejede, svarende til knap 49.000 ha (heri er dog også offentligt ejede fredede arealer). Der findes ikke opgørelser af om plejehovet på arealerne er opfyldt.

Lovgrundlag:

Nationalt lovgrundlag: Naturbeskyttelsesloven, lov 933 af 24/09/2009

Vurdering:

De ikke fredede kommunalt ejede § 3 arealer udgør kun en lille del af de samlede registrerede § 3 arealer. Det præcise omfang for opfyldelsen af plejeforpligtelsen og dermed sikringen af arealernes pleje er ukendt, omend kommunerne griber opgaven an på forskellig vis. I mange tilfælde vil de kommunalt ejede arealer være bynære og dermed have betydelige rekreative interesser. Det gør arealerne mere synlige og vedkommende for befolkningen, hvilket skærper interessen for at få dem plejet, og kan give anledning til private initiativer som kogræsser foreninger eller slæt laug. Plejen af de statslige § 3 arealer er omfangsmæssigt af stor betydning. Der er gennem de sidste 12 år udarbejdet plejeplaner for forsvarets arealer, som med alt sandsynlighed bidrager til at plejeindsatsens prioriteres og målrettes. Ressourcemæssige begrænsninger vurderes dog at betyde at ikke alle offentligt ejede arealer er genstand for en optimal pleje, på trods af plejeforpligtelsen. Derudover er der et potentiale i at myndighederne tænker mere strategisk i inddragelse af frivillig naturpleje, evt. gennem samarbejde eller med inspiration fra grønne interesseorganisationer.

Links og referencer:

Naturstyrelsen: www.naturstyrelsen.dk/

Plejeplaner på forsvarets arealer: http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Drifts_Plejeplaner.htm

Buttenschøn, R.M. (2001): Amternes naturpleje – en spørgeskemaundersøgelse om status og behov ved naturområders drift og pleje. København: Forskningscenter for Skov & Landskab. Udarbejdet for Skov- og Naturstyrelsen i samarbejde med Amtsrådsforeningen

Eksempel på naturstrategi:

Helsingør

kommune:

http://www.helsingorkommune.dk/da/Borgere/miljo_og_klima/~media/for_borgere/miljo_og_klima/pdf-filer/naturstrategi.ashx

Natura 2000 områder

Anmeldeordning i natura 2000 områder

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Anmeldeordningen indebærer blandt andet at aktiviteter såsom væsentlige ændringer inden for kort tid i græsningsintensitet, opdyrkning af vedvarende græs i fuglebeskyttelsesområder samt ændring i tilstanden af strandenge, ferske enge og overdrev, der ikke opfylder størrelseskravet i § 3 skal meddeles til kommunen, med henblik på en vurdering af aktivitetens virkning på Natura 2000 området under hensyntagen til områdets bevaringsmålsætninger.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Sikring af natura 2000 områderne i forhold til områdernes bevaringsmålsætninger, ved at forbyde aktiviteter eller driftsændringer, der har en negativ påvirkning af arter eller naturtyper.

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Inden for internationale naturbeskyttelsesområder, skal der gives skriftlig meddelelse til kommunen forud for iværksættelse af en række aktiviteter, som normalt ellers ikke kræver tilladelse. Formålet er at undgå en negativ påvirkning af områdernes bevaringsstatus.

Anmeldeordningen omfatter følgende aktiviteter af relevans for de vedvarende græsarealer:

- Tilplantning med juletræer og skov, flerårige energiafgrøder, levende hegn og lignende i fuglebeskyttelsesområder
- Ændring i tilstanden af søer, heder, moser og lignende, strandenge, strandsumpe, ferske enge og overdrev, der ikke opfylder størrelseskravet i § 3
- Ændring i tilstanden af indlands saltenge, kilder og væld samt vandløb, der ikke er udpeget efter § 3.
- Opdyrkning af vedvarende græsarealer i fuglebeskyttelsesområder
- Rydning af krat af enebær på overdrev, der ikke er omfattet af § 3.
- Væsentlig ændring inden for kort tid i græsningsintensitet, herunder ophør med græsning eller høslæt.
- Væsentlig ændring i anvendelsen af husdyrgødning, herunder ændret gødsning fra handelsgødning til husdyrgødning.

Hvis kommunen ikke inden for 4 uger efter modtagelsen af meddelelsen har truffet afgørelse om en nærmere vurdering, kan aktiviteten iværksættes. Hvis kommunen afgør at aktiviteten skal vurderes nærmere, gælder denne afgørelse i 6 måneder. Vurderes aktiviteten at kunne skade arter eller naturtyper

i området, skal kommunen indgå aftale eller træffe afgørelse om at begrænse eller forhindre aktiviteten, eller om at fortsætte en bestemt drift. Anmeldepligten gælder ikke aktiviteter der er omfattet af forbud i Naturbeskyttelsesloven § 3, § 8, § 15 eller § 18 eller i § 28 i lov om skove. Det samme gælder aktiviteter, som i øvrigt kræver tilladelse efter naturbeskyttelses-, miljø- eller planlovgivningen. For det tab som kommunens afgørelse evt. påfører en ejer eller bruger, ydes der erstatning. Kommunalbestyrelsen kan søge om tilskud fra staten til at dække erstatningsudgifterne. Hvis der ikke gives tilsagn om tilskud fra staten, afholder kommunalbestyrelsen selv udgifterne til erstatning. Overtrædelse af anmeldeordningen straffes med bøde.

Lovgrundlag:

Nationalt lovgrundlag: LBK nr 933 af 24/09/2009 Bekendtgørelse af lov om naturbeskyttelse kapitel 2 a samt bilag 2

EU regelgrundlag: Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2009/147/EF af 30. november 2009 om beskyttelse af vilde fugle (Fuglebeskyttelsesdirektivet) samt Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter (Habitatdirektivet)

Information vejledning mv.

Naturstyrelsen har sammen med Dansk Landbrugsrådgivning udsendt et hæfte om landbrug og Natura 2000. http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2005/Landbrugsdrift_Natura2000.htm

Vurdering:

Da opdyrkning af vedvarende græsarealer i Natura 2000 samt væsentlige ændringer inden for kort tid i græsningsintensitet er anmeldepligtige aktiviteter, kan anmeldeordningen medvirke til at fastholde og sikre driften/plejen af eksisterende vedvarende græsarealer, såfremt kommunen finder de anmeldte aktiviteter er i strid med områdets bevaringsmålsætninger. Arealer beliggende indenfor Natura 2000 områder, der er omfattet af en støtteordning med pleje af græsarealer er ved ordningens ophør også omfattet af anmeldeordningen. Det kan betyde, at en ejer eller bruger kan risikere ikke at kunne genopdyrke arealerne, hvis der er tale om vedvarende græsarealer eller at opdyrkning medfører en væsentlig ændring i græsningsintensiteten som påvirker områdets bevaringsmålsætninger. Omvendt kan det ikke udelukkes at reglerne i nogle tilfælde kan medføre ophør af drift såfremt landmændene ikke ønsker at drive arealer under eventuelle afslag på ændring af driften.

Links og referencer:

Naturstyrelsen: www.naturstyrelsen.dk

Om anmeldeordningen:

http://www.naturstyrelsen.dk/Naturbeskyttelse/Natura2000/Hvordan_beskytter_vi_naturen/Fastsaettelse_af_regler/Anmeldeordning_Natura_2000.htm

Specielt i forhold til landbrug:

http://www.naturstyrelsen.dk/Udgivelser/Aarstal/2005/Landbrugsdrift_Natura2000.htm

Naturklagenævnets afgørelser: NKN-136-00007 af 16. okt. 2008. Afgørelse i sagen om en anmeldt aktivitet i Natura 2000-område i Viborg Kommune: <http://www2.nkn.dk/afg-2008/NKN-1321-00017.pdf>

NKN-1321-00017 af 15- maj 2007. Afgørelse i sagen om en anmeldt aktivitet i Natura 2000-område i Ringkøbing-Skjern Kommune:

[http://www.viborg.dk/db/dagsord.nsf/16f376313f507b4dc12572540043c52e/aa569375e5008a81c12574f8002702ad/\\$FILE/MU-041108-114-1b.pdf](http://www.viborg.dk/db/dagsord.nsf/16f376313f507b4dc12572540043c52e/aa569375e5008a81c12574f8002702ad/$FILE/MU-041108-114-1b.pdf)

Skov- og Naturstyrelsen & Dansk landbrugsrådgivning (2005): Landbrugsdrift og Natura 2000. Miljøministeriet: København. Tilgængeligt på: http://www.blst.dk/NR/rdonlyres/9F8A3730-1049-4BC1-8A66-AA0D3B5AB24A/0/natura_2000_net.pdf

Lov om landbrugsejendomme

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Ingen specifikke mål

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Sikre en forsvarlig og flersidig anvendelse af landbrugsejendomme under hensyn til jordbrugsproduktion, natur, miljø og landskabelige værdier,

Øvrige mål: Sikre en bæredygtig udvikling af jordbrugserhvervene og en forbedret konkurrenceevne i disse erhverv, Tilgodese bosætning og udvikling i landdistrikterne og bevare selvejet som den overvejende besiddelses- og driftsform i jordbruget samt sikre det fornødne produktionsgrundlag for jordbrugserhvervene.

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Landbrugsloven indeholder en række bestemmelser om afstandskrav i forbindelse med jordomlægninger mellem ejendomme (suppleringsjord) (§29), hvor vedvarende græsarealer har en særstatus i form af mere lempelige regler end andre landbrugspligtige arealer. Således er afstandsgrensen på 2 km for almindelige dyrkningsjorder udvidet til 5 km for vedvarende græsarealer (uden bygninger) og kan tillades fraveget ud over 5 km, når særlige forhold taler for det. Tilsvarende gælder for arealer som f.eks. marskområder, hævede havbundsområder, inddæmmede arealer og engarealer langs vandløb

Også i forbindelse med forpagtning (§ 30) er der lempeligere regler for vedvarende græsarealer, idet disse i modsætning til omdriftsjorder kan forpagte i op til 30 år uden krav om forpagtning til samdrift dog under forudsætning af at forpagtningsforholdet alene omfatter vedvarende græsarealer og naturarealer, som benyttes til græsning.

Endelig skal nævnes at loven siden 2004 har tilladt Fonde – og fra 2010 også godkendte foreninger og juridiske personer - at opkøbe landbrugspligtige arealer med det formål at beskytte naturforhold, under forudsætning af at række betingelser er opfyldt (§ 21 og 22) Disse regler omfatter også vedvarende græsarealer.

Reglerne kontrolleres af Ministeren for fødevarer, landbrug og fiskeri samt jordbrugskommissionerne, kommunerne har pligt til at indberette til ministeriet hvis de får kendskab til lovovertrædelser. Overtrædelser straffes med bøde

Lovgrundlag:

Lovbekendtgørelse nr. 616 af 1. juni 2010 af lov om landbrugsejendomme

Vurdering:

Der er ikke foretaget systematiske undersøgelser af landbrugslovens praktiske betydning for opretholdelse af pleje på de vedvarende græsarealer. Andersen, 2001 vurderer at effekten af reglerne varierer fra sag til sag i forhold til om de har positive eller negative effekter på sikring af afgræsning. Det vurderes endvidere at Jordbrugskommissionerne mangler muligheder for at tage hensyn til græsarealernes drift i deres afgørelser.

Derimod må mulighederne for fonde mv. for at erhverve græsarealer ses som positivt, i det omfang formålet er en fortsat pleje af de vedvarende græsarealer.

Links og referencer:

<http://ferv.fvm.dk/Landbrugslov.aspx?ID=19982>

Andersen, E., 2001: Vedvarende græsarealer – landbruget og reguleringen. Forest & Landscape Research 30/2001

Drift af landbrugsjorder

Ordning/regulering

Lov om drift af landbrugsjorder

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: at lys åbne vedvarende græsarealer der var i drift pr 1. september 2004, omfattet eller ikke af §3, forbliver lysåbne, men eller uden afgræsning

Formålet med rydningspligten er dobbelt, dels ønskes eksisterende lysåbne naturarealer friholdt for opvækst for at bevare det dyre- og planteliv, der er tilpasset de lysåbne naturtyper, dels ønskes landbrugsarealer friholdt for opvækst således at de uden besvær kan inddrages i landbrugsdriften igen. Samtidig skal loven ses som et forsøg på at opnå en øget integration af natur- og miljøhensyn i den nationale landbrugspolitik

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Indhold og betingelser: Bekendtgørelsen indeholder et krav om at landbrugsarealer inklusiv vedvarende græsarealer skal friholdes for opvækst, således at der ikke findes opvækst på arealerne, der er mere end 5 år gamle. Rydningspligten omfatter ikke hede vegetation af dværgbuske. Rydningspligten har virkning fra 1. september 2004 og kan således først håndhæves fra 1. september 2009. Rydningspligten er overholdt hvis rydningen foretages hver 5 år eller oftere. Vedligeholdelse kan ske ved slåning, slet eller afgræsning. Slåning /rydning må kun findes sted i perioden 1. november til 31. marts. For hede arealer kun i perioden 1. august til 30. april. Høslæt kan for alle typer arealer findes sted i perioden 1. juli til 30. april. Arealer der er omfattet af bekendtgørelse om direkte støtte til landbrugere eller af bekendtgørelse om miljøvenlige jordbrugsforanstaltninger må kun slå i de perioder, der er anført i bekendtgørelsen eller i tilsagnet. Forpligtigelsen ligger hos brugeren, dvs. den der har ansvaret for den praktiske anvendelse eller drift af det opgældende areal.

Rydningspligten gælder ikke for arealer der er omfattet af fredningsbestemmelser og arealer omfattet af støtteordninger til pleje af græsarealer, hvis disse indeholder bestemmelser i uoverensstemmelse med reglerne om rydningspligt. Efter ansøgning kan andre arealer fritages for rydningspligten, hvis overholdelsen af denne vil blive uforholdsmæssig byrdefuld for ejer eller bruger af arealet. Hvis arealer ønskes fritaget for rydningspligt, fordi man ønsker at disse skal overgå til skov eller naturlig udvikling skal disse anmeldes til kommunerne. Et § 3 areal der er omfattet af rydningspligt kan dog ikke anmeldes.

Det er Plantedirektoratet der kontrolmyndighed vedr. rydningspligten. Der har indtil udgangen af 2010 ikke været foretaget nogen systematisk kontrol af rydningspligten, men man har modtaget anmeldes fra private, kommuner og organisationer – ca. 10. Derudover har et par enkeltbetalingskontrollører indberettet uregelmæssigheder. Sagerne omhandler dels manglende anmeldes af arealer til anden brug end landbrug (natur og skov) dels egentlig manglende overholdelse af rydningspligten. Der er ingen sager der er færdig behandlet endnu og der er ikke udarbejdet noget sanktionsgrundlag

Lovgrundlag:

Lov om drift af landbrugsjorder (lov nr. 191 af 12. marts 2009)

Bekendtgørelse om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur (Bekendtgørelse nr. 637 af 10. juni 2010)

Information vejledning mv.

Plantedirektoratet har udarbejdet en vejledning om emnet 'Vejledning om reglerne om jordressourcens anvendelse til dyrkning og natur'. Der er også produceret et faktaark om rydningspligten 'Orientering om rydningspligt'. Mange kommuner har desuden oplysninger om rydningspligten på deres hjemmesider.

Vurdering:

Der er ikke foretaget nogen egentlig evaluering af rydningspligtens betydning.

Det er vores vurdering, at der med lovgivningen er indført en minimal plejepligt for vedvarende græsarealer. Reglerne vil som minimum, gennem rydning/slåning holde arealerne lysåbne, men vil ikke kunne sikre den biologiske mangfoldighed som en regelmæssig græsning kan frembringe. Regelværkets effekt beror på om landmanden har kendskab til loven, i hvilket omfang der laves kontrol med lovgivning, bøde/strafudmåling i forbindelse manglende overholdelse af lovgivning samt dispensationspraksis. Fra en interviewundersøgelse med mere 500 landmænd i 2008 ved vi, at relativt få landmænd havde kendskab til regelsættet om rydningspligt og anmeldelse af arealer til natur/skov. De fleste landmænd forbandt rydningspligten med regelsættet vedrørende enkeltbetalingsordning. Landbrugskonsulenten synes at spille en vigtig rolle for om landmanden kender lovgivningen eller ej.

Med et relativt lille ringe kendskab til loven blandt landmændene sammenholdt med mangel på systematisk kontrol må vi formode at loven som et selvstændigt instrument har/kommer til at have relativt lille effekt. Der kan på baggrund af det lille antal sager heller ikke siges noget om dispensationspraksis i for til rydningspligten.

Endelig bør det nævnes, at der for vedvarende græsarealer hvortil der søges enkeltbetaling, gælder skærpede for arealernes vedligeholdelse og pleje i henhold til regelsættet om enkeltbetaling. Dvs. en del af arealerne omfattet af regelsættet om rydningspligt er omfattet af skærpede regler. Mere naturprægede permanente græsarealer kan der dog ikke søges støtte til efter enkeltbetalingsordningen og de er derfor ikke omfattet af enkeltbetalingsordningens bestemmelser. Heller ikke vedvarende græsarealer på mindre fritidsbrug er omfattet af enkeltbetalingsordningen. Det vil således først og fremmest være de mere naturprægede arealer, samt arealer på mindre brug hvor regelsættet om rydningspligt vil have en selvstændig effekt.

Links og referencer:

www.pdir.fvm.dk/

http://pdir.fvm.dk/Rydningspligt_-_natur.aspx?ID=5150

Plantedirektoratet (2008): Redegørelse om lovovervågning af Lov om drift af landbrugsjorder. Hentet fra 'Udvalg for Fødevarer, landbrug og Fiskeri (2.samling) FLF alm. Del – Bilag 81

Enkeltbetalingsordning

Krav til græsarealer

Formål:

Indkomst/produktionsstøtte til landbruget samt integration af natur- og miljø hensyn i landbruget

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Ordningen omfatter permanente græs arealer og græs i omdrift samt græs arealer uden drift. Da det kun er permanent græs med og uden drift der har interesser i dette projekt er det kun disse ordninger med tilhørende regelsæt der beskrives

Definitioner:

Permanent græs er defineret i henhold til EU bestemmelser. Ved permanent græs forstås arealer, hvor plantedækket består af græs eller andet grøntfoder og som har ligget med græs eller andet grøntfoder i mere end 5 år. Det gælder også selvom arealet har været pløjet og straks igen er udlagt med græs eller andet grønt foder. Ved græs eller andet grønt foder forstås alle urteagtige planter, der traditionelt forekommer på naturlige græsarealer eller normalt inkluderes i blandinger af frø til græsarealer eller enge.

Krav og regler:

Generelle krav for at deltage i ordningen:

- 1) Man skal som minimum drive 2 ha støtte berettiget landbrugsarealer for at modtage støtten eller modtage et støtte beløb svarende til mindst 300 Euro.
- 2) Arealet som der ansøges støtte til skal være til rådighed for ansøger på ansøgningstidspunktet (21. april)
- 3) Støtteberettigede marker skal udgøre et sammenhængende areal på mindst 0,30 ha

Derudover gælder det for arealerne inkluderet i ordningen, at de ikke må være permanent vandlidende eller en stor del af året stå under vand eller være meget fugtig. Hvis der er permanent våde områder på dyrkede eller ikke dyrkede arealer som man modtager støtte på disse dele ikke medregnes til det støtte berettigede areal.

De dele af markens overflade, hvor plantedækket overvejende består af andre plantearter end græs og andet grøntfoder er ikke støtteberettiget, hverken som permanent græs i drift eller uden drift. Der kan således ikke ydes støtte for arealer der *overvejende* er dækket af:

Vådbundsplaner (fx lysesiv, kæruld, kogle aks, kveller, dunhammer, mosebunke, tagrør og sødgræs)

Stive græsarter (fx marehalm, stiv kvik, røgræs, hjælme, vadegræs, katteskæg og elefant)

Vedplanter (træer, buske, lyng, gyvel, brombær og revling)

Aggressive plantearter (brændenælder, tidsler og flyvehavre)

Giftige planter (feks kæmpebjørneklo)

Andre arter som ikke er græs eller andet grøntfoder (bregner, dueurt, mjødurt, vildkørvel skræppearter og rød hestehov)

Velplejede græsarealer hvor mosebunke, sødgræs og røgræs indgås kan dog accepteres som støtteberettiget. Et areal betegnes som velplejet hvis de nævnte græsarter er lavere end 40 cm. Arealer med mere end 50 træer og buske (på over en 1 meter i højden) pr ha. betegnes som natur arealer, og er ikke støtte berettiget. Hvis man har et areal med permanent græs på 10 ha og man har 140 træer, men som primært er lokaliseret inden for et afgrænset område på f.eks. 2,5 ha så skal disse 2,5 ha trækkes fra det støtte berettigede areal. Hvis man blot ejer de 2,5 ha med 140 træer er arealet ikke støtte berettiget, med mindre det er det kan karakteriseres som lavskov eller frugtavl i drift.

Arealer med hedelyng er ikke støtteberettiget

Specifikke krav for permanent græs i drift:

Permanente græsarealer skal kunne afgræsses eller høstes ved slet i perioden 1. juni til 31. august.

Generelt gælder, at hvis man har græsmarker som indeholder delarealer, hvor en eller flere af de ovennævnte arter udgør et væsentligt element, skal disse fratrækkes det støtte berettigede arealer. Man skal således opdele sin mark i delarealer og angive hvor stor græsprocenten er på de forskellige delarealer. De dele af marken hvor græsprocenten udgør mindre end 50 % er ikke støtte berettiget.

God landbrugs- og miljømæssig stand (GLM): Arealerne skal slå mindst én gang årligt i perioden 1. juni til 15. september. Slåning kan erstattes af afgræsning, men arealerne skal holdes fri for opvækst af træer og buske.

Opretholdelse af andel med permanente græs: Forholdet mellem permanent græs og det totale landbrugsareal i Danmark må ikke falde mere end 10 % i forhold til arealet med permanent græs i 2003 og det totale landbrugsareal i 2005. Hvis andelen falder 5 % skal der søge om tilladelse til at inddrage permanent græs. Hvis andelen falder mere end 10 % vil landbrugere der har inddraget permanent græs bliver bedt om helt eller delvis at genetablere disse

Specifikke krav for udyrkede permanent græs:

Arealerne skal principielt være dyrkbare, under normale vejr forhold, i perioden 15. maj til 15. september. Der må i plantedækket ikke indgå træer eller buske herunder lavskov, eller større forekomster af de ovenfor nævnte arter (spredte forekomster kan accepteres).

God landbrugs- og miljømæssig stand (GLM):

- Arealerne skal som minimum slås mindst én gang hvert anden år i perioden 1. juli til 15. september
- Arealerne skal holdes fri for opvækst af træer og buske
- Arealerne må ikke gødes, sprøjtes eller kunstvandes
- Der skal etableres et plantedække og plantedækket skal vedligeholdes

Der findes regler for etablering af plantedække, men disse beskrives ikke her da de ikke har relevans for permanente etablerede græsarealer.

Plantedækket må ikke slås perioden 1. maj til den 30. juni, med mindre der er fare for krydsbestøvning, der er behov for bekæmpelse af uønskede planter eller hvis man har holdt plantedækket helt kort ved slåning med jævne mellemrum hele foråret. Slåning kan udlades på vildstriber og insektvolde, men disse skal altid holdes fri for opvækst af træer og buske.

Plantedækket på udyrkede arealer skal være intakt. Hvis der opstår huller i plantedækket skal disse være eftersået inden 1. oktober. Plantedækket kan genetableres i perioden 15. april til 31. maj men uden anvendelse af pesticider og gødning

Kontrol og sanktioner

Min. 1 % af bedrifterne skal ifølge EU regler udtages til kontrol Det er FødevarerErhverv der udtager bedrifter til kontrol

Kontrol af GLM

Kontrol af reetableringskravet: Størrelsen af området og varigheden af tidsoverskridelsen indgår i bedømmelsen: 0,0-0,05 ha og frist for overskridelse mindre end en måned (meget lille betydning) – mere end 1 ha og frist for overskridelse mere end 7 (stor betydning)

Kontrol af vedligeholdelse af udyrkede arealer: Størrelsen af arealet der ikke er slået samt hvor lang tid arealerne ikke er vedligeholdt: 0,0-0,3 ha (meget lille betydning) mere end 2 ha og ikke vedligeholdt indenfor de sidste 4 år (meget stor betydning)

Kontrol af forbud mod vedligeholdelse af udyrkede arealer i perioden 1. maj- 30. juni: Størrelsen af det slåede areal 0,0-0,3 meget lille (betydning) mere end 2 ha (meget stor betydning)

Kontrol af vedligeholdelseskravet på permanent græs i drift: størrelsen af arealet der ikke er slået hvert år i perioden 1. juli-15. september samt i hvor lang tid der ikke har været slået: 0,0-0,3 ha mindre (meget lille betydning) mere end 2 ha er ikke slået eller afgræsset årligt og mere end 4 år siden (meget stor betydning)

Kontrol af øvrige arealkrav

Arealstørrelse samt krav til arealernes beskaffenhed kontrolleres. En vis procent del af ansøgerne udtages hvert år.

Kvantitative mål: Ikke relevant – udover kravene til kontrolomfang

Omfang: Vedrører en større del af det vedvarende græsareal, men omfanget af arealerne er ikke nemt at estimere ud fra den arealstatistik som Direktoratet for FødevarerErhverv (DF) fører på baggrund af landmændenes indberetninger. Ifølge Danmarks statistiks oplysninger baseret på oplysninger fra DF var der i 2009 197.228 ha permanent græs og af disse er ca. 9 % ikke støtteberettiget pga arealernes beskaffenhed eller fordi de ikke opfylder GLM kravene (egen beregning baseret på DF arealstatistik 2009). Det fremgår ikke om arealerne bliver afgræsset eller blot slået. Der til kommer omkring 25.000 ha udyrket areal – hvor hvor ca. 1.000 ha ikke er støtteberettiget

Lovgrundlag:

[Lovbekendtgørelse nr. 445 af 23. april 2010](#) om administration af Det Europæiske Fællesskabs forordninger om ordninger under Den Fælles Landbrugspolitik finansieret af Den Europæiske Garantifond for Landbruget m.v. (landbrugsstøtteleven).

Bekendtgørelse nr. 1465 af 16. december 2009 om Krydsoverensstemmelse

Bekendtgørelse nr 263 af 25. marts 2010 om Bekendtgørelse om ændring af bekendtgørelse om krydsoverensstemmelse

EU-forskrifter:

Rådsforordninger:

Rådsforordning (EF) nr. 73/2009 af 19. januar 2009 om fastlæggelse af fælles regler for den fælles landbrugspolitik ordninger for direkte støtte og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere og om ændring af visse forordninger.

Med senere ændringer.

Kommissionsforordninger:

Kommissionens forordning (EF) nr. 1120/2009 af 29. oktober 2009 om gennemførelsesbestemmelser til enkeltbetalingsordningen i afsnit III i Rådets forordning (EF) nr. 73/2009 om fælles regler for den fælles landbrugspolitik ordninger for direkte støtte til landbrugere og om fastlæggelse af visse støtteordninger for landbrugere.

Kommissionens forordning (EF) Nr. 1122/2009 af 30. november 2009 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 73/2009 for så vidt angår krydsoverensstemmelse, graduering og det integrerede forvaltnings- og kontrolsystem inden for rammerne af de ordninger for direkte støtte til landbrugere, som er omhandlet i nævnte forordning, og om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1234/2007 for så vidt angår krydsoverensstemmelse inden for rammerne af støtteordningen for vin.

Kommissionens forordning (EF) Nr. 1121/2009 af 29. oktober 2009 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 73/2009 for så vidt angår støtteordningerne for landbrugere i forordningens afsnit IV og V.

Information vejledning mv.

Vejledning om krydsoverensstemmelse og vejledning om kontrol af krydsoverensstemmelse, juni 2010:

<http://ferv.fvm.dk/Vejledning.aspx?ID=22450>

Vejledning om enkeltbetaling 2010, anden udgave:

http://ferv.fvm.dk/Skema_og_vejledning.aspx?ID=58387

Vurdering:

Der er ikke lavet nogen officielle vurdering af enkeltordningens betydning for opretholdelsen af vedvarende græsarealer, men det formodes at støtten har en betydning for opretholdelsen af afgræsning af arealerne. Det fremgår dog ikke af statistikken, hvor stor en andel af arealerne der afgræsses og hvor stor en andel der blot opretholdes ved den påbudte slåning engang om året.

Omvendt vil kravene til arealerne beskaffenhed bl.a. kravet om arealerne ikke må indeholde en større andel af andre urter end græs ses som en barriere i forhold at få arealerne afgræsses. Det kan således forventes at mange landmænd vil være tilbageholdende med at tilmelde mere naturprægede arealer til enkeltbetalingsordningen af frygt for at disse ikke lever op til regler om arealerne dyrkningsegnethed.

Links:

<http://ferv.fvm.dk>

Støtte til pleje af græs uden for Natura 2000

Særlig støtte til pleje af permanente græsarealer uden for Natura 2000-netværket (artikel 68 programmet)

Formål

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: At fremme ekstensiv drift hvor permanente græsarealer uden for Natura 2000 netværket plejes med græsning eller slæt og uden tilførsel af gødning eller plantebeskyttelsesmidler. Ordningen retter sig først og fremmest mod permanente græsarealer, der er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: at fastholde og øge biodiversiteten samt at reducere udvaskningen af næringsstoffer og plantebeskyttelsesmidler fra landbruget til vandmiljøet

Øvrige mål: ingen

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Som følge af sundhedstjekket af EU's fælles landbrugspolitik, er det blevet muligt for medlemslandene at bruge eksisterende ubrugte midler, som stammer fra uudnyttede betalingsrettigheder under enkeltbetalingsordningen til særlig støtte til landbrugerne i henhold til reglerne fastlagt i artikel 68 i Rfor. nr. 73 fra 2009. I Danmark anvendes disse midler blandt andet til støtte til pleje af permanente græsarealer. Ordningen omfatter græsarealer beliggende uden for Natura 2000 netværket. Ordningen er et årig og ansøgningen om støtte skal indgives samtidig med ansøgning om enkeltbetaling.

Arealerne der kan opnå støtte under denne ordning skal være beliggende uden for Natura 2000 og i ansøgningsåret danne grundlag for udbetaling af støtte efter enkeltbetalingsordningen. Ordningen omfatter kun permanente græsarealer, sådan som de er defineret i enkeltbetalingsordningen, hvilket adskiller ordningen fra tilskudsordningen under landdistriktsprogrammet, tilskud til pleje af græs og naturarealer, som også kan omfatte arealer, hvor plantedækket har et større naturindhold. Af øvrige støttebetingelser gælder at arealerne ikke må tilføres plantebeskyttelsesmidler og gødning, bortset fra den gødning, der efterlades af græssende husdyr.

Ved en forpligtelse til afgræsning er støttesatsen et beløb svarende til 188 euro pr. ha (ca. 1400 kr.). Ved forpligtelse til afgræsning eller slæt er støttesatsen et beløb svarende til 107 euro pr. ha. (ca. 800 kr.). Ordningen kombineres med støtte fra enkeltbetalingsordningen.

I 2010 omfatter ordningen ca. 4.500 ha.

Kvantitative mål:

I henhold til aftalen i Grøn Vækst er målet at få plejet ca. af 40.000 ha § 3 beskyttede vedvarende græsarealer. Den 1 årige plejeordning skal bidrage til dette mål.

Beløbsrammen for 2010 er på 42 mio. kr.

Lovgrundlag:

Lov nr 297 af 28/04/2004 (landbrugsstøtteloven) samt bekendtgørelse om særlig støtte til landbrugere til pleje af permanente græsarealer (ikke vedtaget endnu)

EU regelgrundlag i RFO. Nr. 73/2009 artikel 68

Vurdering:

At ordningen er et-årig, gør den sandsynligvis mere attraktiv for landbrugerne, da det giver mere fleksibilitet, end den alternative 5 årige tilskuds-ordning i landdistriktsprogrammet (tilskud til pleje af græs- og naturarealer). Den korte tidshorisont giver imidlertid risiko for en mindre kontinuerlig pleje, med konsekvenser for arealernes naturindhold. Derudover er det et plus, at ordningen er målrettet arealer uden for Natura 2000. Den nye særlige støtteordning kan derfor blive et godt supplement til de eksisterende muligheder, med henblik på at sikre pleje af græsarealer udenfor Natura 2000. Set ud fra ønsket om at sikre naturpleje er den største svaghed ved ordningen den korte tidshorisont.

Links:

Fødevareministeriet, Fødevareerhverv: <http://ferv.fvm.dk/>

Høringsmateriale om ordningen kan findes på:

<https://www.borger.dk/Lovgivning/Hoeringsportalen/Sider/Fakta.aspx?hpid=2146001222>

Andre gode links

Foreløbig information fra Dansk landbrugsrådgivning om artikel 68 programmet på:

http://www.landbrugsinfo.dk/Regelinfo/Kommenteringer/Sider/PL_RI_09_002.aspx

Tilskud til pleje af græs- og naturarealer

Støtteordninger under landdistriktsprogrammet 2007-2013

Formål

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: At sikre en ekstensiv landbrugsmæssig drift med årlig afgræsning eller slæt af græs- og naturarealer, først og fremmest i Natura 2000-områder.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Beskytte og forbedre landskabs- og biotopforholdene og biodiversiteten samt forbedre vandmiljøet som følge af en reduceret udvaskning af kvælstof, fosfor og plantebeskyttelsesmidler.

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Inden for Natura 2000 områder, særligt følsomme landbrugsområder eller områder registreret som omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 kan der søges støtte til pleje af græs og naturarealer i form af afgræsning eller slæt. Aftalerne er 5-årige. Ordningen efterfølger MVJ-ordningen ”Miljøvenlig drift af græs- og naturarealer” i landdistriktsprogrammet 2000-2006. Som forgængeren indeholder den nye ordning krav om at arealerne anvendes og at arealerne i tilsagnsperioden ikke må tilføres plantebeskyttelsesmidler eller gødning, udover den gødning som efterlades af græssende husdyr. Herudover må der ikke tilskudsfodres og slæt må ikke finde sted i perioden 1. maj til 20. juni (for arealer med aftale om særlig fuglevenlig drift må der ikke tages slæt mellem 1. maj og 14. juli og der må ikke græsses før efter den 1. juli).

Støttemodtagere kan være ejere eller forpagtere af landbrugs- eller naturarealer, herunder såvel private som offentlige myndigheder.

Støtten udgør (2010):

- 3.350 kr./ha/år for afgræsning af arealer udpeget som særligt værdifulde og svært tilgængelige græs- og naturarealer (naturperler) (her gives ikke tilskud til slæt).
- 1.400 kr./ha/år for afgræsning af arealer, som ikke er omfattet af en udpegning som naturperle
- 800 kr./ha/år ved en forpligtelse til slæt eller slæt og afgræsning.
- Der gives yderligere tillæg for arealer, hvor der er forpligtelse til særlig fuglevenlig drift (kun på Mandø). Tillæg er 600 kr./ha.

Ordningen kan kombineres med tilskud til omlægning til økologisk jordbrug og ø-støtte. Tilskuddet kan også kombineres med støtte efter enkeltbetalingsordningen.

Ansøgninger prioriteres efter følgende kriterier:

- Marker beliggende inden for Natura 2000-netværket
- Marker, der er udpeget som særligt værdifulde og svært tilgængelige græs- og naturarealer og
- Marker registreret som § 3 areal.
- Marker der er permanente græsarealer
- Øvrige privatejede arealer
- Offentligt ejede arealer, uanset om de lever op til øvrige kriterier

Ordningen har som mål at sikre pleje på ca. 98.000 ha lysåbne naturtyper.

Omfang:

Antal aftaler og arealer: I 2009 er der givet tilsagn om tilskud til pleje af natur- og græsarealer på 43.009 ha. Godt halvdelen af tilsagnsarealerne er beliggende inden for Natura 2000 områder.

år	Tilsagn i alt (ha.)	Andel af tilsagn indenfor Natura 2000 (ha)	Andel af Natura 2000 (%)	Tilsagnsbeløb (mio. kr)
2007	13.223	7.337	55	93,4
2008	12.386	5.951	48	105,6
2009	17.400	10.000	57	115
I alt	43.009	23.288	54	314

(Kilde: Fødevarerhverv)

Sammen med stadig gældende MVJ-aftaler samt 22.769 ha aftaler tegnet i 2010 udgør det samlede areal med plejeaftaler under landdistriktsprogrammet nu lige over 90.000 ha..

Lovgrundlag:

Lov nr. 316 af 31/03/2007 Landdistriktsloven samt bekendtgørelse nr. 92 af 28/01/2010 om tilskud til pleje af græs- og naturarealer.

EU Rådsforordning nr. 1698/2005, artikel 36a (iii) og (iv), artikel 38 og artikel 39/ Kode 213a og 214a.

Vurdering:

Ordningen understøtter plejebestanden på græs- og naturarealer indenfor Natura 2000 netværket samt på arealer omfattet af Naturbeskyttelseslovens § 3 idet en relativ stor andel af disse arealer er omfattet af ordningerne.

Den klare målretning af ordningen mod Natura 2000 og § 3 beskyttede arealer betyder alt andet lige at aftalerne tegnes på de mest værdifulde af de vedvarende græsarealer. De arealer der 'tabes' i forhold til den tidligere målretning mod de Særligt Følsomme Landbrugsområder er arealer udenfor Natura 2000, som måske ikke har den højeste naturværdi, men som kunne bidrage til at skabe sammenhæng i fragmenterede landskaber. Dette er fortsat muligt indenfor Natura 2000, hvor der ikke er krav om at arealerne der indgår i ordningen er græsarealer.

Bortset fra det skærpede krav til tidspunktet for slæt på arealer, hvortil der søges forhøjet tilskud til særlig fuglevenlig drift, er kravene til driften ens uanset arealets naturværdier og tilstand. Det giver selvfølgelig mening i forhold til brug af gødning, sprøjtemidler og tilskudsfordring, som ikke er tilladt. Men mere målrettede plejeindsatser som eksempelvis krav til typen af husdyr inkl. samgræsning, krav til høslæt, specificering af græsningstryk og anvendelses tidspunkter, pleje af buske og træer mv. er ikke mulig. Ordningerne giver derfor heller ikke mulighed for at forhøje støtten for sådanne tiltag.

Der vil fortsat være landmænd, der ikke ønsker at indgå aftaler under de nugældende vilkår. Det kan være, at de fortsat ønsker at gødske eller have mulighed for at sprøjte, de vil måske ikke have besvær med skulle tænke på en aftale eller de ønsker at have mulighed for at omlægge arealet. Det må derfor formodes at tilslutningen til ordningen kan være svær at øge uden ændringer i vilkårene. Tilslutningen til ordninger er da også tæt på det opstillede mål, om end tilslutningen er relativ lav i Natura 2000 områderne.

Links:

Fødevareministeriet, Fødevareerhverv: <http://ferv.fvm.dk/>

Konkret om ordningen: http://ferv.fvm.dk/Pleje_af_graes-og_naturarealer.aspx?ID=53963

Høringsmateriale om det reviderede landdistriktsprogram kan findes på

<https://www.borger.dk/Lovgivning/Hoeringsportalen/Sider/Fakta.aspx?hpid=2146000674>

Her findes blandt andet: Orbicon (2009): Ex ante evaluering af det danske landdistriktsprogram 2010-2013. Miljørapport. Udarbejdet for Fødevareministeriet, Fødevareerhverv.

FødevareErhverv (2009): Forslag til ændret landdistriktsprogram 2010-2013. Faktaark akse 1 og 2. København: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri.

Tilskud til ændret afvanding i Tøndermarsken

Støtteordning under landdistriktsprogrammet 2007-2013: Tilskud til ændret afvanding i Tøndermarsken

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Tilsagnsarealerne skal være udlagt som græs- eller naturarealer og der stilles krav om at arealerne skal afpudses mindst én gang årligt indenfor perioden fra d. 1. juli til og med d. 31. august.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: Sikring af afvandingsforhold, der er gunstige for naturen, specielt ynglende og fouragerende fugle.

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Ordningen omfatter 5 årlige aftaler om opretholdelse af ændret afvanding på særligt udpegede arealer. I 2010 kan der søges om tilskud til opretholdelse af ændret afvanding på et område i de Ydre Koge i Tøndermarsken, nærmere bestemt i et udpeget 'Kerneområde', et område på ca. 1.000 ha. Ordningen følger op på MVJ-ordningen ændret afvanding i Landdistriktsprogrammet 2002-2007. Det har således siden 2008 været muligt at søge om støtte til opretholdelse af ændret afvanding i særligt udpegede områder i Tøndermarsken. Både ejere og forpagtere kan søge om tilskud. Det årlige tilskud udgør 1400 kr./ha. De ønskede afvandingsforhold skal være etableret eller kunne etableres - enten gennem en fastholdelse af det eksisterende plantedække eller gennem etablering af græsarealer ved tilsagnsperiodens start. Tilsagnsarealerne skal afpudses mindst én gang årligt inden for perioden 1. juli til 31. august og må ikke tilføres plantebeskyttelsesmidler eller gødning, undtagen den gødning der efterlades af græssende husdyr.

Ordningen kan kombineres med støtte efter enkeltbetalingsordningen. Tilskuddet kan ikke kombineres med tilskud om til braklagte randzoner, til pleje af græs- og naturarealer, til fastholdelse af vådområder, miljøbettinget tilskud eller tilskud til pleje af vådområder efter landdistriktsordningen. Tilskuddet kan heller ikke kombineres med den særlige støtte i medfør af artikel 68 i Rådets forordning (EF) nr. 73/2009. Marker ejet af en offentlig institution eller offentlig virksomhed prioriteres efter de øvrige marker. Indenfor denne hovedopdeling prioriteres efter markstørrelse, så en større mark går forud for en mindre mark.

Lovgrundlag:

Bekendtgørelse nr. 93 28/01/2010 bekendtgørelse om tilskud til opretholdelse af ændret afvanding. Lov nr. 316 af 31. marts 2007 om udvikling af landdistrikterne (landdistriktsloven) med senere ændringer.

EU- Kommissionens forordning (EF) nr. 1974/2006 af 15. december 2006 om gennemførelsesbestemmelser til Rådets forordning (EF) nr. 1698/2005 om støtte til udvikling af Landdistrikterne fra Den Europæiske Landbrugsfond for Udvikling af Landdistrikterne (ELFUL) med senere ændringer.

Vurdering:

Ordnningen kunne potentielt bidrage til at opretholde og øge det samlede græs- og naturareal i et område af stor naturmæssig værdi som fuglebeskyttelsesområde. Støttesatsen på 1400 kr/ha er sammenlignet med andre ordninger under landdistriktsprogrammet relativt høj, når det tages i betragtning, at den eneste forpligtelse er én årlig afpudsning om sommeren.

Der har imidlertid været yderst ringe interesse fra landmændenes side i forhold til at indgå i ordningen, så konkret har det endnu ikke haft betydning for plejen af vedvarende græs- og naturarealer i området.

Links:

<http://ferv.fvm.dk/>

Særligt om ordningen: http://ferv.fvm.dk/Opretholdelse_af_ændret_afvanding_2010.aspx?ID=53432

Miljøportalen, arealinformation: <http://kort.arealinfo.dk/>

Støtte til natur og miljøprojekter

Støtteordninger under landdistriktsprogrammet 2007-2013: Natur og miljøprojekter; Planlægning af natur- og miljøprojekter & Græsningsprojekter

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: At fremme natur- og miljøvenlig drift på landbrugs- og naturarealer samt at fremme dyrevelfærd for græssende husdyr i natur og landskabsplejen.

Forventet øvrige bidrag til miljø, natur og klima: At bevare og fremme den biologiske mangfoldighed i den danske natur

Øvrige mål: At forbedre de rekreative værdier i landdistrikterne og offentlighedens adgang

Beskrivelse af ordningen/reguleringen:

Ordningen om støtte til natur og miljøprojekter omfatter flere underordninger, hvor de mest relevante i forhold til naturpleje på vedvarende græsarealer er 'Planlægning af natur- og miljøprojekter' samt 'Græsningsprojekter'.

Førstnævnte gives, som navnet siger, til at planlægge natur- og miljøprojekter, herunder også græsningsprojekter. Der skal være tale om ansøgninger som vil kunne danne grundlag for et egentligt projekt og, hvor en indledende planlægning er nødvendig.

Tilskud til kan gives til projekter, der kan sikre afgræsning af plejekrævende græs- eller naturarealer, og som medvirker til at beskytte og forbedre områdernes natur- og biotopforhold.

Tilskud kan gives til:

- Investeringer i materiel og til anlægsarbejder, herunder udgifter til etablering af hegn, fangfolde, læfaciliteter, drikkevandsforsyning og fodringsfaciliteter i forbindelse med afgræsning.
- Etablering af offentlig adgang op til og inden for projektområdet og parkeringsområde og til at opstille standere med information.
- Rydning og restaurering af græs- og naturarealer forud for pleje.
- Brug af egne maskiner og lignende (indirekte udgifter).
- Leje med købsmulighed af udstyr, der er direkte relateret til projektet.
- Løn til personale, der er beskæftiget med projektet (se herunder).
- Konsulentbistand.

- Projektrapportering til Fødevarerhverv ved afslutning af projektet.

Ordningen efterfølger delvist tilskudsordningerne Pilot og demonstrationsprojekter om græsningsselskaber og naturplaner samt demonstrationsprojekter om miljøvenligt jordbrug i landdistriktsprogrammet 2000-2006 og ordningen om tilskud til miljø og naturprojekter i landdistriktsprogrammet fra 2008-9.

Både private og offentlige virksomheder, fonde, foreninger, organisationer, offentlige institutioner og kommunale fællesskaber kan søge om støtte. Ansøgninger fra private prioriteres før ansøgninger fra offentlige myndigheder.

De støtteberettigede udgifter kan dækkes med op til 100 % afhængigt af projektets kommercielle bæredygtighed. Det er ikke fastsat et maksimalt beløb. Ordningen dækker alene udgifter i etableringsfasen. Der kan således efterfølgende søges om tilskud til den efterfølgende pleje under ordningen om tilskud til pleje af græs- og naturarealer i landdistriktsprogrammet. Fra 2010 kan der endvidere søges om tilskud gennem den særlige støtteordning til landbrugere til pleje af permanente græsarealer gennem det danske Artikel 68 program.

Omfang:

Af relevans for målet om at fremme pleje af natur- og græsarealer, er der i den foregående tilskudsordning i perioden 2008-2009 givet tilsagn om støtte til 8 projekter med henblik på etablering af græsningsselskaber. Tilsagnsbeløbet omfatter 2 mio. kr. Dertil kommer et beløb af nok mindst samme størrelse til græsningsrelaterede investeringer i forbindelse med planlægning af projekter eller ikke-produktionsfremmende investeringer. Det har ikke været muligt at få opgjort det præcise tal.

I den nugældende ordning var der i ansøgningsrunden i oktober 2010 ansøgninger for næsten 20 mio. kr. på græsningsprojekter, hvoraf ca. en fjerdedel er indstillet til støtte.

Lovgrundlag:

Lov nr. 316 af 31/03/2007 Landdistriktsloven samt bekendtgørelse nr. 78 af 13/02/2008 om tilskud til natur og miljøprojekter

EU Rådsforordning nr. 1698/2005 (landdistrikstforordningen) Artikel 20b (v), 36a (vi), 52b (iii) Kode 125, 216a, 323b

Vurdering:

De tidligere ordninger var primært interessante her, fordi de indeholdte muligheder for støtte til etablering af græsningsselskaber med mindst tre lodsejere. Etableringen af et græsningsselskab kan bidrage til at organisere og samle afgræsningen i et område med flere lodsejere, og derigennem gøre

det mere overskueligt og økonomisk attraktivt både for den enkelte lodsejer og også for husdyr ejere at afgræsse området. F.eks. i ådale, hvor der ofte er mange mindre parceller og mange lodsejere, kan etableringen af et græsningselskab bidrage positivt til plejen af arealerne.

Dette er fortsat muligt, men mulighederne er blevet udvidet med 'Græsningsprojekt' ordningen, som giver bredere muligheder for at støtte initiativer til afgræsning. Ordningen er fortsat rettet mod udgifter til etablering af projekter og er således er godt supplement til driftstilskuddene støtteordningerne til pleje af græs af naturarealer.

Links:

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, Fødevareerhverv: [www.ferv.fvm.dk](http://ferv.fvm.dk).
Specifikt om ordningen: [http://ferv.fvm.dk/Natur- og_miljoeprojekter.aspx?ID=65019](http://ferv.fvm.dk/Natur-og_miljoeprojekter.aspx?ID=65019)

Referencer:

Orbicon (2009): Miljørapport, Ex ante evaluering af det danske landdistriktsprogram 2010-2013. Udarbejdet for Fødevareministeriet, Fødevareerhverv. Roskilde: Orbicon. Tilgængelig på <https://www.borger.dk/Lovgivning/Hoeringsportalen/Sider/Fakta.aspx?hpid=2146000674>

FødevareErhverv (2009): Forslag til ændret landdistriktsprogram 2010-2013. Faktaark akse 1 og 2. København: Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. Tilgængelig på <https://www.borger.dk/Lovgivning/Hoeringsportalen/Sider/Fakta.aspx?hpid=2146000674>

Hansen, B (1997): Driftsfællesskaber ved forvaltning af naturområder. Park og Landskabsserien nr. 15. København: Forskningscenteret for Skov og Landskab samt Miljø- og Energiministeriet.

Frivillige initiativer: naturpleje- og græsninglaug.

Formål

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Afgræsning eller slæt af natur- og græsarealer, dog forskellige formål fra projekt til projekt.

Øvrige mål: Produktion af kvalitetskød, anderledes naturoplevelser, socialt samvær, bedre rekreative muligheder. Dog forskelligt fra projekt til projekt.

Beskrivelse:

Der er i Danmark ikke stor tradition for frivilligt arbejde inden for naturpleje. I de seneste ti år er der imidlertid opstået stadig flere foreninger i form af kogræsserforeninger, græsninglaug eller slætlaug, hvor frivillige yder en indsats i naturplejen. Frivillige organisationer spiller ofte en central rolle for organiseringen af de frivillige initiativer. Især Danmarks Naturfredningsforening (DN) arbejder nu målrettet for at sætte aktiviteter i gang med henblik på at give frivillige mulighed for at yde en praktisk indsats for naturen. I 2007-2008 gennemførte DN et pilotprojekt til fremme af frivillig naturpleje, hvor der blev sat aktiviteter i gang i tre siden seks lokale DN grupper. Erfaringerne herfra danner udgangspunkt for det nuværende initiativ "Giv naturen en hånd", hvor der især er fokus på høslæt med le og etableringen af høslæt laug, men også støtte til andre initiativer som kogræsserforeninger og formidlingsaktiviteter. Udover DN kan Fugleværnsfonden, som er stiftet af DOF fremhæves. Fonden ejer 20 arealer, hvoraf der på en række arealer er etableret grupper af frivillige, der yder naturpleje f.eks. i form af høslæt.

Der kan skelnes mellem to typer af frivillige foreninger:

- Foreninger, hvor natur-, landskabs- og evt. jagtinteresser er den primære årsag til plejeaktiviteterne. Foreningen kan f.eks. være udsprunget af et ønske om at bekæmpe Kæmpe Bjørneklo eller at sikre en eng mod tilgroning. Det er ofte tale om slætlaug, hvor en mindre gruppe af frivillige mødes to eller flere gange om året og slår et område med le eller på anden måde plejer arealet.
- Foreninger, der har som formål at pleje en lokal naturperle, men samtidig producere kvalitets kød til hjemmefryseren. Foreningen er måske opstået som følge af et konkret plejebehov på et naturareal, men drivkraften bag den fortsatte eksistens er i høj grad knyttet til produktionen af kvalitets kød til medlemmerne. Der er oftest tale om afgræsning med kvæg. Nogen foreninger ejer selv dyrene, men mange køber dyrene i foråret og slagter dem i efteråret, hvorefter kødet bliver solgt til medlemmerne. I løbet af græsningssæsonen skiftes foreningens medlemmer typisk til at tilse dyrene, hvis der ikke er en fast opsynsmand tilknyttet.

Det centrale ved begge typer af frivillige naturplejeforeninger er, at medlemmerne ofte er byboere, som ikke har stor erfaring med landbrugsarbejde. Drivkræften er dels et ønske om at gøre en aktiv og praktisk forskel for naturen, dels det sociale samvær i foreningen og ikke mindst i forbindelse med græsningsforeningerne, at kunne købe kød af en god kvalitet. I forbindelse med DNs pilotprojekt om frivillig naturpleje, var en af konklusionerne, at der fra deltagerne er et klart ønske om at lave praktisk arbejde f.eks. i form af høslæt, frem for traditionelt foreningsarbejde. Det er således centralt, at de frivillige kan se at deres indsats gør en synlig forskel for naturen.

En opgørelse fra 2005 viser at der på daværende tidspunkt var 39 får/kogræsserforeninger i Danmark (Wolf et al., 2005). Siden er der kommet flere foreninger til - en enkel internetsøgning tilføjede således yderligere 21 foreninger listen, og der er med stor sandsynlighed flere. Dertil kommer høslæt laug. En opgørelse på DNs hjemmeside viser eksistensen af 21 slætlaug, hvoraf knap halvdelen udspringer af Danmarks naturfredningsforening. I januar 2010 eksisterer der således på landsbasis mindst 81 frivillige foreninger eller laug, der har naturpleje som formål.

Det drejer sig oftest om offentligt ejede arealer eller arealer ejet af private fonde. Arealerne er i mange tilfælde omfattet af en fredning. Der er typisk tale om arealer på under 6 ha, men der er også foreninger som plejer langt større arealer, f.eks. Knudskov kogræsserforening som omfatter 59 ha (Wolf et al. 2005).

Vurdering:

De frivillige initiativer ikke kan bidrage med naturpleje i større skala, men initiativerne kan lokalt gøre en betydelig forskel for plejen af især bynære naturområder, hvor foreningernes arbejde kan være en vigtig brik i den kommunale naturindsats. Samtidig kan initiativerne som Wolf et al. fremhæver have en positiv afsmittende effekt på den folkelige forståelse og opbakning til naturpleje, som ikke skal undervurderes.

Et ubesvaret spørgsmål er i hvor høj grad naturplejen fremtidssikres, når den er baseret på frivillige arbejdskraft. De hidtidige foreninger har indtil videre vist sig rimelig robuste og populære, men på sigt kan f.eks. mangel på egnet kvæg, blive en problemstilling, der kan true foreningernes eksistens. Danmarks Naturfredningsforenings arbejde, sammen med ildsjæle fra en række plejeforeninger udgør i dag de primære aktører på området, hvad angår støtte og stimulering til etablering af nye foreninger. I den sammenhæng kunne det være en fordel af lave et samlet mere officielt erfaringsnetværk for græsningsforeninger, som kunne fungere mere målrettet som fødselshjælper til nye foreninger, og samtidig hjælpe med at optimere den pleje, de eksisterende foreninger yder. Endelig kan kommuner og statsskovdistrikterne i højere grad selv initierer det frivillige arbejde, ved at skabe ressourcemæssige og organisatoriske rammer for samarbejdet. Et eksempel er Næstved kommunes initiativ ” adopter en gravhøj”, og der er sikkert lignende initiativer rundt om i landets kommuner.

Links og referencer:

Danmarks Naturfredningsforening: www.dn.dk

Om projektet ”giv naturen en hånd”: <http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=4816>.

Om kogræsserforeninger: <http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=3398>

Om høslætluag: <http://www.dn.dk/Default.aspx?ID=8136>

Fugleværnsfonden: <http://www.fuglevaernsfonden.dk/>

Natur og landbrug, konsulentvirksomhed som har lavet en del forskning om afgræsning: www.natlan.dk

Hjortsø, C.N, Busck, A.G. & Fabricius, M.K. (2006): Frivilligt arbejde i dansk naturforvaltning. By- og landskabsserien nr. 28, Center for Skov, Landskab og Planlægning, Københavns universitet, Hørsholm

Hansen, B. (1997): Driftsfællesskaber ved forvaltning af naturområder. Park og Landskabsserien nr. 15-1997. Forskningscentret for Skov & Landskab, Hørsholm

Wolf, G., Jørgensen, M.K., Krogh, M., Skov, S., Nygaard, T. (2005): Kogræsserforeninger som naturforvaltere – Erfaringer og perspektiver. Projekt i forbindelse med Masteruddannelsen i Landdistriktsudvikling og Landskabsforvaltning, Center for Skov, Landskab og Planlægning, Københavns universitet, Hørsholm. Tilgængelig på <http://www.sundbyko.dk/ko-opgave-kvl.pdf>

Eksempler på kogræsserforeninger:

Græsningsforeningen Høje Møn: <http://www.graesningsforeningen.dk/>

Hjortespring Naturplejeforening, <http://www.hjnatur.dk/>

Kasted Mose – Kogræsser og naturpleje forening, Århus: <http://www.kastedmose.dk/>

Knudskov græsningsforening, Vordingborg: <http://www.knudskov-graesningsforening.dk>

Kogræsserforeningen Kodriverne i Helsingør: <http://www.kodriverne.dk/>

Ladegårdsengen, Roskilde: <http://www.ladegaardsengen.dk/>

Sundby kogræsserforening - koklapperne: <http://www.sundbyko.dk/>

Svendborg kodriverselskab: <http://www.kodriver.dk/>

Søllerød Naturpleje- og kogræsserforening: <http://www.kograesser.dk>

Værløse naturplejeforening: <http://www.koklapperne.dk>

Information: Website

Formidling af græsarealer/græsning: Græsning.dk

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Græsning.dk er website, der er etableret for at skabe et sted, hvor interesserede kan finde dyr til at afgræsse deres græs- og naturarealer eller finde græsningsarealer til deres dyr.

Beskrivelse:

Græsning.dk er en hjemmeside, der er oprettet for at formidle kontakt mellem:

- jordejere med græsarealer, der ikke anvendes og
- landmænd, der søger græsarealer til deres dyr

Hjemmesiden fungerer ved at interesserede opretter sig som brugere og derefter selv kan indtaste deres arealer og dyr. For græsarealerne kan indtastes oplysninger om adresse på areal, størrelse, naturtype, hegn, økologisk areal, tilskudsfordring tilladt, kalveskjul tilladt og MVJ tilskud. For dyr indtastes dyreart og antal, samt eventuelle krav svarende til de oplysninger, der indtastes om arealerne. Herefter kan alle via hjemmeside søge og se oplysninger om de tilmeldte arealer og dyr.

Der er etableret en e-mail service, så tilmeldte brugere kan få besked hver 14. dag om ny tilmeldte græsarealer eller dyr.

Hjemmesiden indeholder også relaterede link til materiale om afgræsning af vedvarende græsarealer, kontrakt-eksempler mv.

Hjemmesiden blev oprettet i 2007 med støtte fra Fødevareministeriet (demonstrationsprojekt om miljøvenligt landbrug), men vedligeholdes nu uden støtte af Agri Nord.

Der er p.t. (15. januar 2010) tilmeldt 41 arealer på i alt 1150 ha (heraf er et enkelt areal på 700 ha). 4 græsarealer er tilmeldt i 2010, mens henholdsvis 12, 12 og 13 er tilmeldt i 2009, 2008 og 2007.

Tilsvarende er der 93, der har tilmeldt dyr, hvor til der søges græsarealer. 2 tilmeldinger er helt nye fra 2010, mens henholdsvis 36, 42 og 13 er tilmeldt i 2009, 2008 og 2007.

Brugerne skal selv framelde dyr og arealer.

Vurdering:

Der foreligger ikke oplysninger om omfanget af formidlede arealer/dyr via hjemmesiden. Græsning.dk er imidlertid en meget enkel måde at formidle kontakt mellem interesserede brugere med græsarealer og dyr, som kan opretholdes med få omkostninger. Forhåbentlig vil Agri Nord være i stand til at videreføre hjemmesiden.

Links:

<http://græsning.dk>

Information: Håndbog

Kødkvæg som naturplejere

Formål:

Forventet bidrag til naturpleje på vedvarende græsarealer: Håndbog for naturpleje med kødkvæg

Beskrivelse:

”Kødkvæg som naturplejere” er en manual for afgræsning af naturarealer med kødkvæg udgivet af Dansk Landbrugsrådgivning og Dansk Kødkvæg i 2006. Manualen er udarbejdet i forbindelse med et projekt i 2005-6 og har til formål at beskrive praktiske afgræsningsmodeller og tilhørende aftalesæt. Manualen, som i alt er på 100 sider, indeholder afsnit om:

- Naturarealer i Danmark
- Naturtyper
- Regler for naturarealer
- Tilskudsmuligheder
- Dyr som naturplejere
- Drift af naturarealer
- Praktiske forhold omkring afgræssende dyr
- Økonomi
- Jagtinteresser
- Supplerende litteratur og adresser
- Aftalesæt og græsningsaftale

Vurdering:

Manualen indeholder mange praktiske oplysninger, som kan være relevante for landmænd eller øvrige interesserede, der her planer om eller allerede er i gang med naturpleje på vedvarende græsarealer. Afsnittene om økonomi, tilskudsordninger og regler trænger til en opdatering, da de nu er fire år gamle.

Links:

Manualen kan hentes fra:

http://www.landbrugsinfo.dk/Kvaeg/Koedproduktion/Koedkvaeg/Sider/Manual_kodkvaeg_naturplejere.pdf?List={01300aaf-a52c-49fd-8d93-9c69e7f28d20}&download=true